

KRIKŠČIONIŠKOJO DVASINIO AUGIMO SAMPRATA IR RAIDOS BRUOŽAI

Albinas Šiaudvytis, Vaineta Juškienė

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje analizuojamas dvasinio augimo procesas, kaip kiekvieno krikščionio gyvenimo integralus sandas. Aptariamas šio fenomeno terminijos ir teorijų spektras, detalizuojama dvasinio augimo dinamika, struktūra bei etapai. Aktualizuojama dvasinio augimo reikšmė Šventojo Rašto bei Bažnyčios Magisteriumo požiūriais, kur šis procesas atsiskleidžia kaip visuotinis Bažnyčios ir kiekvieno jos nario pašaukimas. Svarstomos teologijos ir psichologijos tarpusavio ryšio galimybės, galinčios padėti išlaikyti holistinį požiūrį į asmens augimą bei jo santykį su Dievu.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: dvasinis augimas, šventumas, krikščioniška branda.

Abstract

The analysis of the article focuses on the process of spiritual growth as integral component of every Christian life. The terminological and theoretical spectrum of this phenomenon is discussed together with elaboration of the dynamics, structure, and stages of spiritual growth. The significance of spiritual growth from the biblical and Church Magisterium perspectives is actualized. From these perspectives the process of spiritual growth is seen as a universal calling of the Church and its members. The possible linkages between theology and psychology are discussed as ways which can help to retain the holistic approach to the personal growth and one's relationship with God.

KEY WORDS: spiritual growth, holiness, christian maturity.

Įvadas

Nesuklysimė teigdami, kad pagrindinis krikščioniško gyvenimo principas ir tikslas – nuolatinis panašumo su Kristumi siekimas, besitęsiantis visą gyvenimą, apimantis mąstymą, santykius su žmonėmis ir pasauliu. Būtinybė augti yra kiekvieno žmogaus gyvenimo pašaukimas (plg. Vanier, 1994). Psichiatras M. Scott'as Peck'as (2012, p. 52) teigia, „žmogaus egzistencijos tikslas yra dvasinis tobulėjimas“. Dvasinis augimas pagrįstas paties Dievo rūpesčiu, kai sukurdamas žmogų „pagal savo paveikslą ir panašumą“ (Pr 1,

27) Jis panorėjo jo kaip pašnekovo, bičiulio ir leido jam tapti tinkamu dialogo partneriu. Tiek Senosios Sendoros tautos žmonės, tiek Bažnyčios nariai kviečiami augti, šventėti – savo gyvenimu siekti tikros bičiulystės su Dievu. Jėzus ne tik ragino savo sekėjus šventėti, bet ir savo gyvenimu rodė dvasinio augimo pavyzdį. Per Šventąją Dvasią Dievas nuolat skatina žmones trokšti tobulėti ir padeda tai įgyvendinti teikdamas malones bei dovanas. Apaštalas Paulius dvasinį augimą nusako kaip supanašėjimą su Jėzumi – ne vien išoriškai, bet ir jame įsišaknijant bei įsitvirtinant (plg. Ef 3, 17), susitapatinant su Juo, kad galima būtų ištarti: „Aš gyvenu, tačiau nebe aš, o manyje gyvena Kristus“ (Gal 2, 20). Biblinis požiūris nurodo krikščioniškojo tikėjimo ir gyvenimo dinamiką, kur dvasinio gyvenimo patirtis bei apraiškos gali augti ir keistis (plg. 2 Pt 3, 18; 1 Pt 2, 1–2). Tačiau krikščionys, sekdami Jėzumi, dažnai išgyvena įtampą ir patiria sunkumų, kai jų tikėjimo augimas susiduria su gyvenimo tikrove. Tie iššūkiai liudija analizuojamos temos aktualumą ir skatina ieškoti naujų įžvalgų. Šiame kontekste svarbu aptarti krikščioniško pašaukimo augti fenomeną, susipažinti su jį nusakančiomis teorijomis, struktūra ir etapais, suvokti galimas įtampas tarp teologijos ir psichologijos tyrinėjant šį reiškinių. Nemažiau svarbu atskleisti ir pagrindines krikščioniškas prielaidas, lemiančias tikrą dvasinį augimą. Atsižvelgiant į šias realijas, šiame straipsnyje keliamas tikslas – aptarti krikščioniškojo dvasinio augimo sampratą ir prielaidas dabarties aktualijų kontekste.

Tyrimo metodai: literatūros analizė, sisteminimas, interpretacija.

Tyrimas paremtas humanistine nuostata, pabrėžiančia dvasinį asmens pradą ir laikiančia jį esminiu įgimtu žmogaus ugdymosi pamatu. Remiantis šiuo požiūriu, žmogus nuolat yra tapsmo procese. Krikščioniškas dvasinis augimas yra integrali minėto tapsmo dalis.

1. Krikščioniško dvasinio augimo terminologija

Tikintis žmogus yra pašauktas į dieviškąją palaimą, kurios privalo siekti laisvai, sąmoningai ir ugdydamasis veikiant Dievo malonei (plg. KBK, nr. 1700). Tad krikščionio gyvenimas yra neatsiejamas nuo šventumo, tobulėjimo ir augimo. Tikėjimu susietas su Kristumi ir Jo išganymo darbu tikintysis

yra veikiamas „šlovingo ir dvasinio Jėzaus Kristaus asmens per objektyvų buvimo santykį, kuris žmogų daro „nauju kūrinium“ (plg. 2 Kor 5, 17; Nuovo dizionario di teologia, 1988, p. 420). Šis tikinčiojo gyvenimo įsipareigojimas išlieka nuolatinio dvasinio augimo svarstymų objektu. Tikėjimo paieškos ir bandymai aprašyti dvasinį augimą teologinėje ar sekuliarioje literatūroje įvardijami įvairiais terminais.

Krikščioniškam dvasiniam augimui aptarti dažnai vartojamos *religingo*, *dvasingumo*, šventumo, *pamaldumo*, *askezės*, *dvasinio tobulėjimo*, *dvasinio gyvenimo*, *dvasinio augimo*, *Jėzaus sekimo* sąvokos. *Religingu* terminas yra bendresnio pobūdžio ir apima išorines tikėjimo apraiškas bei tendencijas, dažnai būdingas kiekvienos religijos tikrovei. Tam tikrų krikščioniškų bažnyčių tradicijoje jis turi neigiamą atspalvį, pabrėžiant išskirtinį, klaidingą tikinčiojo angažavimąsi į išorines tikėjimo praktikavimo formas, kai žmogus tikėjimo iš esmės nepaveikiamas ir jo gyvenimas Dievo iš vidaus neperkeičiamas – nėra asmeniškumo, kryptingumo ir realizacijos Dievo asmens link (plg. Kavaliauskas, 1992). *Pamaldumas* yra anksčiau vartota sąvoka, kurios moderniais laikais neretai atsisakoma. Ji apsiriboja plačiau aptariamomis įvairiomis maldos praktikomis. *Askezė* apima krikščionio pastangas sekti Jėzumi kovojant su nuodėme, mokantis dorybių, atsižadant savęs ir visą gyvenimą „mokantis mirti“ dėl atsidavimo Dievui (plg. Vorgrimler, 2003). Neretai krikščioniškajai askezės sampratai buvo būdingi tam tikri iškraipymai: pasaulio niekinimas, nusigręžimas nuo atsakomybės už kūriniją, kūrinių dovanų niekinimas, kurie šiandienos žmogui atrodo pernelyg radikalūs ir nuo gyvenimo tikrovės nutolę dalykai (plg. Vorgrimler, 2003). *Dvasinis tobulėjimas*, *dvasinis gyvenimas*, *dvasinis augimas*, *Jėzaus sekimas* apima aktyvias krikščionio pastangas pažinti Dievą, formuoti elgseną pagal Jėzaus pavyzdį ir savo gyvenime aktualizuoti tikėjimą. Neretai dabarties dvasinėje literatūroje šios sąvokos vartojamos kaip sinonimai. Straipsnyje nesimta gilintis į minėtų sąvokų diferenciaciją, jos bus aptariamoms apibendrintai krikščioniško dvasinio augimo perspektyvoje.

Dar viena iš dažniausiai aptinkamų sąvokų dvasinio augimo procese – *šventumas*. Kartais ji vartojama krikščioniško dvasinio augimo aptartyse kaip pastarojo tikslas. Krikščionybės istorijoje ir Tradicijoje šventumas laikomas

būtina tikinčio žmogaus elgsenos kryptimi. Kvietimas šventėti aptinkamas Biblijoje nuo pirmųjų jos puslapių: „Eik mano keliu ir būk be priekaišto“ (Pr 17, 1), galiausiai yra Jėzaus pakartotas: „Būkite tokie tobuli, kaip jūs dangiškasis Tėvas yra tobulas“ (Mt 5, 48). Šventumas, kaip tikinčio žmogaus pastanga atkurti savyje esantį „Dievo paveikslą ir panašumą“ (Pr 2, 7) ir veržimasis į galutinę vienybę su Dievu, geriausiai nusako krikščionio dvasinio augimo tikslą, motyvaciją, dinamiką. Tačiau neretai istorijoje ši sąvoka var-tota perdėm rezervuotai. Pašaukimą šventėti Bažnyčioje reabilitavo Vatikano II Susirinkimas, kuris aiškiai ir nevienareikšmiškai pabrėžė, kad tai visuotinis Bažnyčios ir kiekvieno jos nario pašaukimas: „Visi Kristaus tikintieji, kad ir kokia būtų jų padėtis ir luomas, Viešpaties pašaukiami kiekvienas savo keliu siekti tobulybės to šventumo, kuriuo tobulas yra pats Tėvas“ (LG, nr. 11). Šventumo visuotinumą dar kartą aktualizavo Šventasis Tėvas Pranciškus Apaštališkuoju paraginimu *Gaudete et Exsultate* apie pašaukimą į šventumą šiuolaikiniame pasaulyje (Šventasis Tėvas Pranciškus, 2018). Šventumas, kaip skelbia popiežius Pranciškus, iš krikščionių „reikalauja visko ir už tai siūlo tikrąjį gyvenimą, laimę, kuriai esame sukurti“ (GE, nr. 1). Taigi dar Vatikano II Susirinkimo mokymo paskatintas Bažnyčios atsinaujinimas šiuo aspektu sukėlė „visuotinį dėmesio dvasingumui atgimimą ir daugelio naujų tarnybos formų proveržį“ (Hart, 2001, p. 38), kurios ypač palaikomos dabar-ties Bažnyčios dokumentuose ir praktikoje. Tad galima teigti, kad *šventumo* terminas yra dvasinio augimo pamatas, nurodantis tikinčiojo atsidavimo Die-vui užduotis savo tikėjimu ir gyvenimu vykdyti Jo paliepiamus.

Terminų įvairovė krikščioniškojoje literatūroje atskleidžia dvasinio augi-mo fenomeno gylį. Tai sudėtingas procesas, kuris remiasi Dievo ir žmogaus abipusių santykių įtvirtinimu ir puoselėjimu, tai atskleidžiama krikščionių autorių literatūroje.

2. Krikščioniško dvasinio augimo aptartys

Dvasinio augimo fenomenas krikščioniškąjį dvasingumą analizuojančių autorių vienareikšmiškai neapibrėžtas. Teologas Ralph'as Martin'as (2017) šiuo požiūriu neskiria minėto šventumo siekimo ir dvasinio augimo proceso,

juos laiko ta pačia dvasine kelione, siekiant vienybės su Dievu. Dvasingumo tyrinėtojas ir teologas Marco Ivan'as Rupnik'as (1997) dvasinį gyvenimą apibrėžia kaip meną, kuris bendradarbiaujant su Šventąja Dvasia daro vaisingą Dievo buvimą krikščionio gyvenime. Valerio Albisetti (2001) dvasinį augimą pristato kaip kelionę, prasidedančią nuo savęs peržengimo ir spirale, kurios ašimi yra Dievas, judančią kartu su Juo bei kitais žmonėmis. Benedict'as J. Groeschel'is (2014) dvasinį gyvenimą apibrėžia kaip visumą to, kaip žmogus atsiliepia į vidinį Dievo kvietimą. Teologas Tadeusz'as Dajcze (2010) dvasinį augimą pristato kaip tikinčio žmogaus savirealizaciją Kristuje. Psichoanalitikas Carl'as Frielingsdorf'as (2003) jį apibrėžia kaip krikščionio asmenybės realizavimąsi ir visapusišką išganymo siekimą. John'as Stott'as (2004) dvasinį gyvenimą vadina visapusišku žmogaus gyvenimu, gyvenamu Dievo valdžioje. Filosofas teologas Luigi Giussan (2007) jį įvardija kaip visapusišką žmogaus asmenybės realizavimąsi, o naujųjų evangelikų teologas Peter Scazzero (2010, p. 24) bando susieti psichologijos bei klasikinės teologijos patirtis ir dvasinį gyvenimą laiko emocinės bei krikščionio dvasinės brandos siekiu asmeninėje kelionėje su Kristumi. Trapistų vienuolis ir dvasinis rašytojas Thomas Merton'as (1997) apie dvasinį augimą kalba kaip apie visapusišką Kristaus pasireiškimą krikščionio gyvenime, panašiai ir Henry Cloud'as bei John'as Townsend'as (2003) jį apibūdina kaip sugrįžimą į pilnutinį gyvenimą, kurį tikintiesiems numatė Dievas. Ronald'as Rolheiser'is (2017, p. 25) skiria keletą svarbių dvasinio augimo elementų: „Gebėjimas, apimantis discipliną ir įpročius, kurie pasitarnauja didesnei mūsų kūno ir sielos integracijai, labiau suartina mus su Dievu, žmonėmis ir pasauliu.“ Bažnyčios Magisteriumas (KBK, nr. 1700-2557) dvasinį augimą įvardija kaip „žmogaus krikščionio pašaukimą gyventi Šventojoje Dvasioje ir to pašaukimo realizacijos įgyvendinimą konkrečiose gyvenimo situacijose“. Popiežius Paulius VI suaugusiųjų katekizme (Catechismo degli adulti, 1995, p. 400) pabrėžia „asmens pašaukimą į bendrystę su Tėvu, Sūnumi ir Šventąja Dvasia, asmens būties ir jo veiksmų atnaujinimą, asmens laisvą apsisprendimą augti meilės pilnatvėje“. Naujasis teologijos žodynas (Vorglimrer, 2003) akcentuoja santykį su Dievu ir sąmoningą subjektyvią laikyseną žmoguje esančios Šventosios Dvasios atžvilgiu bei į artimą orientuotą tikėjimo praktiką. Bandydami

apibrėžti integralų krikščionio dvasinį augimą, galime įžvelgti jo tęstinumą: Šventosios Dvasios palaikomas krikščionis pradeda sunkią kelionę, kuri iš nuodėmės veda į šventumą; pasitikėdamas Dievo gailestingumu, apreikštu Jėzaus Kristaus, jis prisipažįsta esąs nusidėjėlis, atsiverčia ir melddamasis, priimdamas sakramentus, apsiivalydamas ir nusisukaistindamas, tarnaudamas kitiems ir ugdydamas dorybes stengiasi augti ir tobulėti mokydamasis mylėti (plg. Catechismo degli adulti, 1995, p. 452; KBK, nr. 1846-1876).

Galima teigti, kad dvasinio augimo procesas apima visą žmogų ir ši kelionė tęsiasi visą jo gyvenimą. Jis apima kasdieniškas tikinčio žmogaus pastangas sekti Jėzumi konkrečiose gyvenimo ir tarnystės situacijose. Apibendrinant dvasinio augimo aptarimą pastebimi keli būdingi pasikartojantys elementai, nusakantys reiškinio esmę. Šis procesas yra dinamiškas – kelionė, sugrįžimas, siekimas, suartėjimas. Jo centre – santykis su Dievu, neišskiriant nė vieno Trejybės asmens. Proceso tikslas – visiškas žmogiškojo asmens išsiskleidimas ir savirealizacija.

3. Krikščioniškojo dvasinio augimo dinamika

Dvasinis augimas – tai būdas įgyvendinti Dievo planą, būti kartu su Juo visą amžinybę. Jo šaknys glūdi Šventajame Rašte, Tradicijoje ir Bažnyčios mokyme. Iš aptartų apibrėžimų ryškėja bendri dvasinio augimo principai: Šventosios Dvasios veikimas, savęs peržengimas, Bažnyčios, kaip bendruomenės, svarba, kristocentiškumas, Dievo pirmapradės tvarkos atkūrimas kūriniuose ir žmoguje. Minėtos aptartys leidžia išvysti paties reiškinio dinamiką, kuri atsiskleidžia tikėjime kaip kelionėje, siekiuose, mene, gyvenime, santykiuose – įvairiuose procesuose. Tai atskleidžia krikščioniškojo tikėjimo ir gyvenimo vystymosi, keitimosi tendencijas. Dvasinė patirtis ir dvasinio gyvenimo apraiškos gali keistis, tad krikščionio pareiga tuos pokyčius skatinti (plg. 2 Pt 3, 18; 1 Pt 2, 1–2).

Be tradicinės teologinės dvasinio augimo prieigos, besiremiančios Šventuoju Raštu, Bažnyčios mokymu ir Tradicija, teologai ir psichologai diskutuoja apie krikščionio brandumą, jį nusakančius bruožus bei įtaką dariusius veiksnius. J. Catalan'as (2003, p. 10) kelia klausimą, ar „egzistuoja ryšys

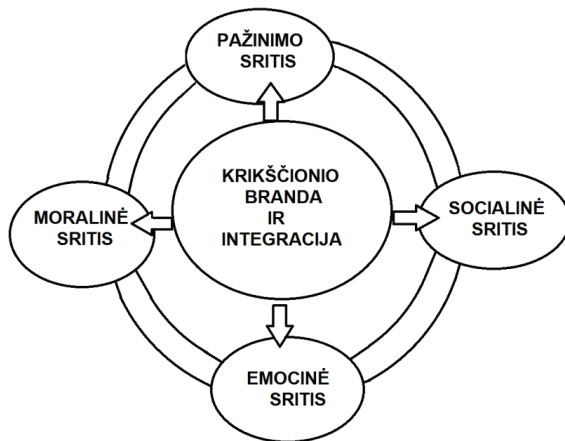
tarp sveikos žmogiškosios pusiausvyros ir to, kas vadinama dvasiniu brandumu?“ B. J. Groeschel’io (2014, p. 63) teigimu, „kad suprastume dvasinį augimą, yra labai svarbu suvokti gyvos būtybės raidos prigimtį“. Aptardami krikščionio dvasinę brandą, kai kurie autoriai renkasi psichoanalitiko Eriko H. Erikson’o siūlomą aštuonių žmogaus raidos etapų teoriją, kuri teigia, kad tam tikrais kritiškais žmogaus gyvenimo ciklo laikotarpiais individo psichikoje išnyra nauji dalykai – vertybės, įgūdžiai: pasitikėjimo jausmas, savarankiškumo siekis ir savigarba, iniciatyvumas, darbštumas, tapatybė, artimumas, kūrimas, ego vientisumas (plg. Erikson, 2004). Kai kurių autorių (Groeschel, 2014; Paškus, 1990) teigimu, tai leidžia stebėti psichinės ir religinės raidos sąlytį psichologinės brandos procese. A. Paškus lygiagrečiai siūlo ir kitą būdą, kaip vertinti krikščionio brandą, pritaikant Gordon’o Allport’o šešis krikščioniškai brandžios asmenybės bruožus: diferencijuotumas (skaidumas), motyvacija, moralinių pasekmių pastovumas, visapusiška apimtis, vientisumas integralumas savo struktūra, heuristiškumas (žr. Paškus, 1990, p. 38–48). G. Allport’o modelis yra ne kas kita kaip ankstesnės jo asmenybės bruožų teorijos pritaikymas religijai. Psichologas H. C. Ruemke savo teorijoje į tikėjimo vystymąsi žvelgia per Dievo ir žmogaus santykio prizmę. Jo išeities taškas – tikėjimas, kaip Dievo pripažinimas ir atsidavimas, skiriant septynias tikėjimo fazes, kurios išryškina įvairias tikėti trukdančias kliūtis ir iškelia besivystantį, bręstantį ir gėriui pasišvenčiantį tikėjimą (plg. Trimakas, 1998). J. Fowler’is tikėjimo vystymuisi aptarti kaip išeities tašką pasirenka sandoros modelį. Sekdamas jau minėtomis E. H. Erikson’o išskirtomis raidos pakopomis, jis žvelgia į tikėjimą kaip į pažinimo procesą, lygindamas jį su asmens vystymosi procesu. Jis skiria šešis tikėjimo etapus: intuityvųjį projektinį, mitinį literalinį, sintetinį konvencionalųjį, individualizuotą reflektivyvųjį, paradoksalų konsoliduojantįjį ir universalizuotąjį (plg. Psychology and religion, 1985; Trimakas, 1998). A. Paškus lygiagrečiai pateikia psichologo N. Malony bandymą perkelti G. Allport’o ir religijos tyrinėtojų P. Pruyser’io, D. Duncombe, M. Jahoda įžvalgas dėl krikščioniškos brandos aprašymo. N. Malony prie krikščioniškos religijos apraiškų (kaip žmonės tiki) pridėjo ir esminius jos turinio elementus (sukūrimą, atpirkimą, išteisinimą, atleidimą ir išganyimą) bei pareigos dimensiją (kaip tikėjimas reiškiasi kasdieniame

gyvenime). Autorius subrendusiais krikščionimis laiko tuos, kurie pasižymi krikščioniškąja tapatybe, integralumu – Dievo artumo pajautimu, darnumu ir įkvėpimas, t. y. suvokimu, kad Dievo pagalba, padaršinimas, globa kasdieniame gyvenime yra prieinami dalykai. N. Malony ir D. O. Nelson'as kaip krikščioniškos brandos kriterijus nurodo Dievo pažinimą, Dievo malonės ir jo nuolatinės meilės priėmimą, atgailos ir atsakomybės supratimą, vadovaujančios ir vedančios Dievo rankos pažinimą, išitraukimą į religinę organizaciją, bendrystės su kitais patyrimą, moralumą ir atvirumą tikėjimui (plg. Paškus, 1990). Šie bruožai leidžia iš dalies apibrėžti krikščioniškąjį tapatumą.

Neretai klinikiniai psichologai ir konsultantai (Morgan'as Scott'as Peck'as, Antoine Vergote, Andre Godin'as, David'as Richo, Marius Morin'as, Jean'as Francous Catalan'as ir kt.) krikščionišką dvasinį augimą ir brandą nagrinėja tik psichologiniu aspektu, išryškindami įvairius dvasinės patirties ir tobulėjimo principus, perspektyvas, įtampas, pavojus, santykį su psichologija. Minėti autoriai pasitelkdami psichologijos mokslo tyrinėjimus apie žmogų, jo asmenybę ir elgesį imasi aptarti dvasinį gyvenimą ir krikščioniškas patirtis psichologijos mokslo kontekste. Remdamiesi prigimtinio proto galiomis, jie ieško psichologinių problemų paaiškinimo ir galimų jų įveikos būdų. Tuo tarpu krikščioniškoji perspektyva – žvelgti į dvasinį augimą ar jo kliūtis visapusiškai, spręsti žmogaus problemas proto, sielos ir dvasios darnoje – nei atskiriant, nei supriešinant psichologijos tyrinėjimų su dvasine patirtimi, nei juos sumaišant.

4. Krikščioniškojo dvasinio augimo struktūra ir etapai

Dvasiškai augant reikšmingai susiję du aspektai: brandos, apimantis pažinimo, moralės, emocinę ir socialinę sritis, bei integracijos, apimantis globalizmo, diferenciacijos ir integracijos aspektus (plg. Becattini, 1989, p. 128; žr. 1 pav.). Ši struktūra leidžia aiškiau ir tiksliau pamatyti dvasinio augimo proceso kontekstą ir aptarti dalyko esmę aiškinantis, iš kur tai kyla ir kur link juda (plg. Клауд, Таунсенд, 2003, p. 25).

1 pav. Krikščionio brandos ir integracijos aspektai bei gyvenimo sritys (parengta remiantis Becatini, 1989)

Šią sritį tyrinėjusių autorių teigimu, žmogaus augimas iš esmės yra tik dvasinis (plg. Клауд, Таунсенд, 2003, p. 6), remiantis krikščioniškąja antropologija, jis traktuojamas kaip visuma, kurioje protas ir dvasinė siela žmoguje kaip asmenyje yra glaudžiai susiję. Tad ir Dievo pažinimas, emocinis vystymasis, santykių stiprinimas, elgesys suvokiami bei priimami kaip dvasinio augimo dalys. R. Macaulay ir J. Barrs'as (plg. 2000) dvasinio augimo esmę ir prigimtį aptaria kaip tikrojo žmogiškumo atkūrimą, normalios žmogiškos patirties susigrąžinimą – Dievo pirminės kūrinijos ir tobulo Jėzaus pavyzdžio prasme. Vadovaujantis šia perspektyva, žmogaus problemos, jo gyvenimo sunkumai priskirtini ne augimui ar psichologijai, bet dvasinei sričiai, todėl imantis pastarosios sprendimų gaunami ir visi kiti atsakymai. Kita vertus, „dvasinis“ gyvenimas yra neatskiriamas nuo „realaus“, tad emocinės, santykių ir kitos psichologinės problemos gali būti sprendžiamos dvasinio augimo kontekste (plg. Клауд, Таунсенд, 2003). Neretu atveju krikščionys mokslininkai analizuoja individualaus augimo, emocijų ar santykių sprendimo problemas ir siekia jas integruoti į krikščioniškąjį gyvenimą pasitelkdami dvasines pratybas (malda, Biblijos skaitymą ir nagrinėjimą, atgailą ir pan.), seminarus, etc. Tačiau tokiu

atveju pastangos dažniausia yra fragmentinės: nukreiptos į tai, kaip išspręsti vieną ar kitą problemą, o ne sutelkiamos į visumą.

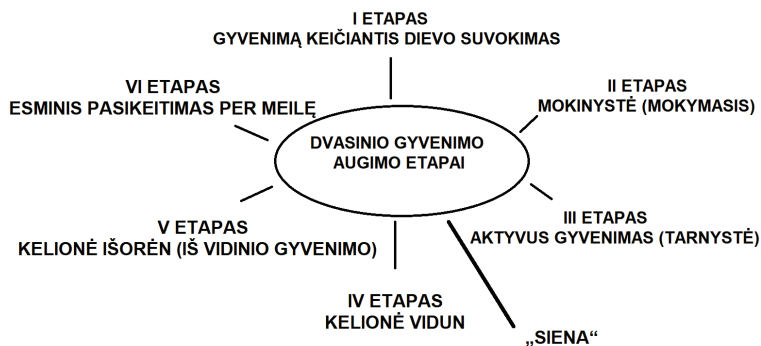
Dvasinio gyvenimo tyrinėtojai (Martin, 2017; Groeschel, 2014), aptardami krikščionių, ypač šventųjų Bažnyčios mokytojų (Jėzaus Teresės, Kryžiaus Jono, Kotrynos Sienietės, Bernardo Klerviečio, Pranciško Salezo) dvasinę patirtį, augimui atskleisti pasirenka tradicinį skirstymą – trijų pakopų kelią: nuskaistinimo, apšvietimo ir vienybės. Jame laipsniškai išdėstytas šventumo siekis ir dvasinė tikinčiojo augimo raida, jis naudingas ir dvasios vadoams, ir tiems, kurie mąsto ar jau eina šventumo keliu (plg. Szkodon, 2008). B. J. Groeschel'is, kalbėdamas apie dvasinio gyvenimo pradžią, vartoja *pabudimo* sąvoką, įvardydamas tai kaip išgyvenimą, prisilietimą „prie kažko neapčiuopiamo“, kas kartu yra ir nusiramimas, ir grėsmės nuojauta. Tai gali būti susipažinimas su kuo nors, ypatingas įvykis, kelionė, asmeninis intymus santykis su Dievu arba netikėtas sukrečiantis susitikimas su savimi, kai išryškėja anksčiau nepastebėti realybės aspektai (plg. Groeschel, 2014). Pabudimą dažnai lydi šviesos ir tamsos kaita ir neapleidžia suvokimas, kad nesvarbu, kvietimą priima ar atmeta, jis niekada nebebus toks, koks buvęs.

Iš nuodėmės vergovės į Dievo vaikų laisvę veda nuskaistinimo kelias (plg. Catechismo degli adulti, 1995, p. 452). Neretai jis vadinamas *apsivalymu*, kuriam būdingi trys dalykai: moralinė integracija, reikalaujanti atsikratyti sunkios nuodėmės; tikėjimas, kai Evangelijos šviesoje atsiranda poreikis keistis; altruistiškumas ir intuicijos išlaisvinimas. Pirmas žingsnis šiame etape – prisipažinti tikint, kad esi nusidėjęs, pažinti savo nuodėmingumą. Kitas žingsnis – fundamentalus atsivertimas, be kurio neįmanoma kalbėti apie dvasinį augimą (plg. Lk 3, 8; plg. Szkodon, 2008). Jis pasireiškia savo nuodėmių gilumos pažinimu ir Dievo gailestingumo išgyvenimu, nuodėmių išsižadėjimu ir išpažinimu (plg. Catechismo degli adulti, 1995). Krikščionio nuteisinimas, kurį tikintysis dovanai gauna iš Dievo, neatšaukia nuolatinio atsivertimo, kuris kaip dinamiškas procesas tęsiasi visą gyvenimą, žymėdamas tikinčiojo perėjimą „nuo gyvenimo pagal kūną“ prie „gyvenimo pagal Dvasią“ (plg. Catechismo degli adulti, 1995, p. 452). Tradiciškai apsisivalymo samprata apima aktyvų pojūčių, emocijų ir dvasios apsisivalymą (plg. Szkodon, 2008). Apaštalas Jonas regėjimo, klausos, lytėjimo, skonio pojūčių

suvaldymo ir prisirišimo prie laikinųjų dalykų nutraukimą vadina „kūno geismo, akių geismo ir pasaulio puikybės“ (1 Jn 2, 16) atmetimo procesu dėl didesnio atsivėrimo Šventosios Dvasios veikimui (plg. Szkodon, 2008, p. 212). Šiame etape pabrėžiami dorovės normų priėmimo, reguliarios maldos ir dorybių praktikavimo momentai (plg. Catechismo degli adulti, 1995; Martin, 2017). Čia taip pat ryškus tikėjimu pagrįstas troškimas tobulėti. Apšvietimo (nušvitimo) kelias paženklintas tikėjimo gilinimu ir asmeninės laisvės didinimu vis labiau suvokiant tiesioginio susivienijimo su asmeniškai suvokiamu ir „patiriamu“ Dievu svarbą (plg. Merton, 1997; Groeschel, 2014). R. Martin'as šiame tolesnio dvasinio augimo etape skiria gilesnę maldą, dorybių puoselėjimą, stiprėjančią meilę artimui, didesnę dorovinį pastovumą, nuoširdesnę atsidavimą Kristaus vedimu, atsitraukimą nuo visko, kas nėra Dievas, ir didėjančią visiško susivienijimo troškimą (plg. Catechismo degli adulti; Martin, 2017). Iš ši etapų lydi išbandymai („tamsiosios nakties“ patirtis), apvalymas, kartais ir mistiniai reiškiniai. Šie dvasinės kelionės bruožai būdingi įvairų šventųjų religinėms patirtims ir gali padėti nagrinėjant konkrečius dvasinio augimo elementus. P. Scazzero (2007) šį procesą išskaido į smulkesnius etapus, o „tamsiąją naktį“ įvardija *sienos* terminu (žr. 2 pav.): tai ištinka kriziniais gyvenimo momentais.

Dvasinio augimo procese krizės, arba „sienos“, gali atlikti dvejopą vaidmenį: regresyvų arba progresyvų. Pirmasis pasireiškia, kai žmogus „užstringa“ krizės sukeltame skausme, o kartais ir visiškai atsitraukia nuo Dievo, nepajėgęs plačiau pažvelgti į sumaišties kontekstą. Antruoju atveju „siena“ įveikiama, neretai ši įveikia įvardijama kaip transcendentinė, ji kartu išryškina ir tam padedančias žmogiškąsias savybes: didesnę nusižeminimą, labiau vertinamą šventąjį slėpinį, kantresnę Dievo laukimą, mažesnę prisirišimą (plg. Scazzero, 2007). „Sienos“ įveika kokybiškai pažangiai keičia asmens dvasinį gyvenimą, skatina jo augimą.

Matome, kad dvasinio gyvenimo raidai svarbios ne tik augimo prielaidos, bet ir trukdžiai. Pastaruoju metu aktualizuoti ir nagrinėti įvairūs jų aspektai: didžiosios nuodėmės ir jų įtaką dvasiniam augimui (plg. Bianchi, 2008; Okholm, 2018; Vėžalienė, 2018; Ševcova ir kiti, 2017); pojūčių svarba dvasiškai augant (plg. Pissarra, 2006); nedorybių ir palaiminimų santykis (plg. Kreeft,

2 pav. Dvasinio gyvenimo augimo etapai (Šaltinis: Scazzero, 2007)

2011) ir kt. Dvasinis augimo raidos skirstymas ne tik leidžia pažinti, kas iš tiesų vyksta tikinčiojo gyvenime, bet ir geriau suvokti eschatologinio pažado prasmę. Etapiškumas paaiškina šventumo kelią ir padeda siekti visapusiško žmogiškojo augimo bei integralaus gyvenimo pagal Dievo planą ir valią.

Verta pažymėti, kad tyrinėjant krikščioniškąjį dvasinį augimą ir siekiant autentiškesnio bei platesnio požiūrio, neišvengiamai kyla įtampa tarp teologinių ir psichologinių svarstymų: kiek pasiduoti psichologiniams aiškinimams ir tyrimui, o kiek išlaikyti grynai teologinį matmenį. Kai kurie teologai su dvasine patirtimi susijusias psichologijos mokslo pretenzijas įvardija kaip išdidžias ambicijas užginčyti Dievo Dvasios teisę veikti taip, kaip jai patinka, ir klausia, „ar tikėjimo gyvenimas tuomet nėra supaprastinamas iki psichologinių mechanizmų funkcionavimo, slaptai veikiančių nesąmoningų kompleksų, infantiliškos ar pažeistos psichikos iliuzinių projekcijų?“ (plg. Catalan, 2003, p. 7). Šioje diskusijoje kiekviena pusė teisėtai siekia atskleisti dvasinio augimo reiškinį iš savo perspektyvos. Psichologai, kalbėdami apie dvasinį augimą, akcentuoja problemų sprendimą ir aukštesnį paciento brandos lygį (plg. Scott Peck, 2012). Teologams yra svarbus atsivėrimas Dievo malonei ir vedimui. Kaip minėta, tikintys žmonės patiria įvairių sunkumų: nerimą, depresiją, baimę, krizes, priklausomybes, netektis, kaltės jausmą, kurie kartais sukelia psichines ar fizines ligas. Pagalbą tikintis žmogus atranda tikėjime, bet kartais jo problemoms spręsti būtina psichologų pagalba. Bū-

tinybė rinktis tikinčiajam gali sukelti įtampą ar pastatyti į dviprasmišką situaciją, kurią pripažįsta abi stovyklos – ir teologų, ir psichologų (plg. Nouwen, 2008; Scott Peck, 2012). Ilgą laiką teologija ir psichologija vystėsi atskirai ir kalba apie dvasinį bei psichologinį augimą turėjo menkų sąlyčio taškų, nes nebuvo bendro požiūrio (plg. Becattini, 1989, p. 125). Įvairūs teoriniai ir praktiniai bandymai integruoti šias sritis į vieną žmogaus augimo-vystymosi modelį nėra solidūs, bet tiesiog naudingi kaip pagrįstos hipotezės ar paieškos modeliai (plg. Becattini, 1989, p. 125). Pavyzdžiui, ką reiškia krikščioniškame kontekste kai kurių autorių kvietimas dvasiniame kelyje „susidraugauti su šešėliu“ ar sapnų akcentavimas (plg. Richo, 2011; Morin, 2008), ištraukiant juos iš krikščioniško gyvenimo ir tikėjimo konteksto. Įtampos centre atsiduria tikėjimo autonomijos praradimas psichologijos sąskaita. Nors šiandien santykis tarp teologijos ir psichologijos yra dialektiškesnis ir dėmesingesnis, integralaus dvasinio ir psichologinio augimo kūrimo vizija dar neišbaigta. Šios srities autoriai ragina vengti žvelgti į dvasinį gyvenimą psichologijos akimis, greičiau atvirkščiai – žiūrėti į psichologiją tikėjimo akimis (plg. Crabb, 1977, p. 47), derinant su krikščioniškomis antropologinėmis nuostatomis.

Išvados

1. Krikščioniškam dvasiniam augimui įvardyti ir nusakyti vartojamų terminų bei apibrėžčių spektras yra daugiareikšmis ir platus, apimantis įvairias religinio gyvenimo sritis. Aptarta terminų ir sampratų įvairovė atskleidžia dvasinio augimo fenomeno daugiadimensiškumą bei leidžia traktuoti jį kaip sudėtingą procesą, paremtą Dievo ir žmogaus abipusių santykių įtvirtinimu ir puoselėjimu, vedantį per visišką žmogiškojo asmens išsiskleidimą bei savirealizaciją į bendrystę su Tėvu, Sūnumi ir Šventąja Dvasia.
2. Krikščioniškasis dvasinis augimas yra dinamiškas procesas, atskleidžiantis krikščioniškojo tikėjimo ir gyvenimo vystymosi bei kaitos tendencijas. Jo šaknys glūdi Šventajame Rašte, Tradicijoje ir Bažnyčios Magisteriume. Dvasiniam augimui būdingi pašaukimo šventėti iššūkiai ir dinamika, kurie gali būti iš dalies pažinti per teologines ir psichologines prieigas.

3. Dvasinio augimo struktūra apima pažinimo, moralės, emocinę ir socialinę sritis, kurios asmens gyvenime integruoja Dievo pažinimą, elgesį, emocinį vystymąsi bei santykių palaikymą ir stiprinimą. Dvasiniam augimui būdinga pakopinė raida: nuskaistinimo, apšvietimo ir vienybės. Pastarieji etapai atpažįstami šventųjų Bažnyčios globėjų bei mokytojų dvasinėse patirtyse, todėl laikytini fundamentaliais. Dvasinio augimo raida gali būti nulemta tiek pozityvių augimo priedaidų, tiek ir trikdžių.
4. Galima teigti, kad esminis krikščioniškojo dvasinio augimo veiksnys – visaapimantis požiūris į žmogaus augimą ir gyvas santykis su Dievu. Tai autentiškos dvasinės brandos ir integracijos prielaida, padedanti išlaikyti pusiausvyrą ir išvengti kraštutinumų, galinčių sukelti neigiamas pasekmes.

Santrumpos

- KBK** – *Katalikų Bažnyčios katekizmas*. 2012. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- LG** – Dogminė konstitucija apie Bažnyčią *Lumen Gentium*. Vatikano II Susirinkimo nutarimai. 2001. Vilnius: Aidai.
- GS** – Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et Spes*. Vatikano II Susirinkimo nutarimai. 2001. Vilnius: Aidai.
- AA** – Dekretas dėl pasauliečių apaštalavimo *Apostolicam Actuositatem*. Vatikano II Susirinkimo nutarimai. 2001. Vilnius: Aidai.
- GE** – Šventasis Tėvas Pranciškus. 2018. Apaštalinis paraginimas *Gaudete et Exultate*. Apie pašaukimą į šventumą šiuolaikiniame pasaulyje. Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija.

Literatūra

- Becattini, C. (1989). Crescita psicologica e crescita spirituale. *Teresianum*, Vol. 40, No. 1, p. 125–148. Prieiga internete: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5363843.pdf> [žiūrėta 2019-02-18].
- Bianchi, E. (2008). *Nemoku mylėti tad valgau*. Prieiga internete: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2008-02-06-enzo-bianchi-nemoku-myleti-tad-valgau/8726> [žiūrėta 2019-02-21].
- Catalan, J. F. (2003). *Dvasinė patirtis ir psichologija*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas.

- Catechismo degli adulti. La verita vi fara liberi.* (1995). Vaticano: Libreria Editrice Vaticano.
- Crabb, L. J. (1977). *Effective biblical counselling.* Michigan: Zondervan Publishing House.
- Dajczewski, T. (2010). *Tikėjimo įžvalgos.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Dogminė konstitucija apie Bažnyčią Lumen Gentium. (2001). *Vatikano II Susirinkimo nutarimai.* Vilnius: Aidai.
- Erickson, E. H. (2004). *Vaikystė ir visuomenė.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Frielingsdorf, K. (2003). *Demoniški Dievo įvaizdžiai.* Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Giussani, L. (2007). *Kodėl Bažnyčia?* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Groeschel, B. J. (2014). *Dvasingumo keliai.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Hart, T. N. (2001). *Klausymosi menas.* Kaunas: Kauno reklamos centras.
- Katalikų Bažnyčios katekizmas.* (2012). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Kavaliauskas, Č. (1992). *Trumpas teologijos žodynas.* Vilnius: Lumen.
- Kreeft P. (2011). *Grįžti prie dorybių.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Macaulay, R., Barrs, J. (2000). *Būti žmogumi.* Šiauliai: Nova vita.
- Martin, R. (2017). *Troškimų išsipildymas.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Merton, T. (1997). *Gyvenimas ir šventumas.* Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Morin M. (2008). *Iškęsti ir tobulėti.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Nouwen, H. J. M. (2008). *Siekimas.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Nuovo dizionario di teologia.* (1988). Milano: Edizioni paoline.
- Okholm D. (2018). *Pavojingos aistros, mirtinos nuodėmės.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje Gaudium et Spes. (2001). *Vatikano II Susirinkimo nutarimai.* Vilnius: Aidai.
- Paškus, A. (1990). *Asmenybė ir religija.* Chicago: Ateitis.
- Pisarra, P. (2006). Pojūčiai ir dvasingumas. Prieiga internete: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2005-12-18-piero-pisarra-pojuciai-ir-dvasingumas-ivadas-i/8966>> [žiūrėta 2019-03-02].
- Psychology and religijon.* (1985). New York: Paulist Press.
- Richo, D. (2011). *Būti suaugusiems.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Rolheiser, R. (2017). *Dvasingumo paieškos.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Rupnik, M. I. (1997). *Nesudegančio erškėtyno liepsnoje.* Vilnius: Aidai.
- Scazzero, P. (2010). *Emociškai brandus dvasingumas.* Vilnius: Misionieriškas labdaros fondas „Šviesa Rytuose“.
- Scott Peck, M. (2012). *Nepramintuotu taku.* Vilnius: Vaga.
- Stott, J. (2004). *Šiuolaikinis krikščionis.* Vilnius: Tikėjimo žodis.
- Szkodon, J. (2008). *Kas yra kasdienio gyvenimo dvasingumas.* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

- Ševcova, L. ir kt. (2017). *Aistros įveika*. Kaunas: Vox altera.
- Šventasis Raštas. *Senasis ir Naujasis Testamentas*. (1998). Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija.
- Šventasis Tėvas Pranciškus. (2018). *Apaštalinis paraginimas Gaudete et Exultate*. Apie pašaukimą į šventumą šiuolaikiniame pasaulyje. Vilnius: Lietuvos Vyskupų Konferencija.
- Trimakas, K. A. (1998). *Tikint bręsti*. Kaunas: Lietuvos katechetikos centro leidykla.
- Vanier, J. (2006). *Kiekvienas žmogus – šventa istorija*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Vėžalienė, L. (2018). *Septynios didžiosios nuodėmės psichologo kabinete*. Vilnius: Tyto alba.
- Vorgrimler, H. (2003). *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
- Альбисетти, В. (2001). *Путешествие жизни*. Москва: Paoline.
- Клауд, Г., Таунсенд, Дж. (2003). *Как люди растут*. Москва: Триада.
- Клауд, Г., Таунсенд, Дж. (2005). *12 „христианских“ верований, которые могут свести с ума*. Москва: Триада.

THE CONCEPT AND FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF CHRISTIAN SPIRITUAL GROWTH

Albinas Šiaudvytis, Vaineta Juškienė

Summary

The need to grow is the calling of every person's life. Spiritual growth is based on the concern of God himself, when he created mankind "in his own image and likeness" (Genesis 1: 27), wished him as an interlocutor and friend, and allowed him to become a suitable partner in dialogue. Both the people of the nation of the Old Covenant and the members of the Church were and are invited to grow and become holy – to drive their lives into authentic fellowship with God. Jesus not only urged his followers to become holy, but also showed an example of spiritual growth in his life. With the help of the Holy Spirit, God constantly encourages the desire of people to improve and

helps to implement it with various graces and gifts. But Christians, who are following Jesus, often experience tensions and difficulties when the growth of their faith is faced with the reality of life. These challenges reflect the continued relevance of the analysed topic and encourage the search for new insights. In this context, it is important to discuss the Christian vocation to grow, to become acquainted with its theories, structure and stages, and to be aware of the possible tensions between theology and psychology in exploring this phenomenon. It is equally important to reveal the basic Christian prerequisites that lead to authentic spiritual growth. Considering these realities, the purpose of this article is to discuss the concept and prerequisites of Christian spiritual growth in the context of current affairs. Methods of research are literary analysis, systematization and interpretation. The study is based on humanistic attitudes that highlight the spiritual origin of a person and consider it a fundamental innate foundation of human development. According to this approach, a person is constantly in the process of becoming. Christian spiritual growth is an integral part of the aforementioned becoming.

The course of the study revealed some features of the concept and development of Christian spiritual growth. The range of terms and definitions used to denote and define Christian spiritual growth is multi-dimensional and broad, encompassing various areas of religious life. The diversity of the discussed terms and concepts reveals the multi-dimensional aspect of the phenomenon of spiritual growth and allows to view it as a complex process based on the establishment and fostering of reciprocal relations between God and man, and leading through the ultimate unfolding and self-fulfilment of a person towards the communion with the Father, Son, and Holy Spirit.

Christian spiritual growth is a dynamic process that reveals trends in the development and change of Christian faith and life. Its roots lie in the Holy Scripture, Tradition and the Magisterium of the Catholic Church. Spiritual growth is characterized by challenges and dynamics of vocation to holiness, which can be partially acknowledged through theological and psychological approaches.

The structure of spiritual growth includes cognitive, moral, emotional and social areas that integrate God's cognition, behaviour, emotional develo-

pment and the maintenance and strengthening of relationships in a person's life. Spiritual growth is described by gradual development: purification, revelation and unity. The latter stages are evident in the spiritual experiences of the holy guardians and teachers of the Church and are therefore considered fundamental. Spiritual development can be conditioned by both positive prerequisites and obstacles for growth.

It can be argued that the fundamental factor of Christian spiritual development is a holistic approach to human growth and a live relationship with God. It is a prerequisite for genuine spiritual maturity and integration, helping to maintain balance and avoid extremes that can lead to negative consequences.